

СЕКЦІЯ 1
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І ПРАВА В УМОВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА
ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

Базилевич О.

*студентка III курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри теорії
та історії держави і права Баран А.В.*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ СТАНІСЛАВА ДНІСТРЯНСЬКОГО

Станіслав Дністрянський одним із перших у вітчизняній конституційно-правовій науці порушив проблематику про зміст і сутність конституції держави. Конституцію С. Дністрянський чітко визначав як основний закон держави, як надійний фундамент надбудови розгалуженої нормативно-правової системи. Виключно на базі конституції слід приймати закони [5, с. 121].

Саме ці положення втілені в сучасному принципі законності, який є одним із основних у правовій системі України. Конституція держави зобов'язана чітко задекларувати основні принципи її конституційної системи; правовий статус особи та громадянина; систему та принципи побудови вищої (центральної) державної влади; організацію державної влади на місцях та систему місцевого самоврядування.

Визначне місце у доробку С. Дністрянського займає проект Конституції Західно-Української Народної Республіки (1920р.). Конституційний проект С.Дністрянського має надзвичайно оригінальну структуру, складається з трьох глав: "Держава і право", "Державна влада", "Право народів на самовизначення". Перша глава містила три розділи: "Правова держава", "Людські та громадські права", "Права народу". Друга глава складалася з розділів: "Основи державної влади", "Організація народної волі", "Виконання народної волі". Третя глава проекту Конституції не структурована [4, с. 68].

На думку Вакіряка В. П., конституційний проект С. Дністрянського містив 3 основоположні засади нової конституції: ЗУНР як правова, демократична, суверенна держава; держава, яка визнає людину з її правами та свободами; держава, в якій державна влада побудована за принципом трьох гілок влади: судової, виконавчої, законодавчої [1]. Саме ці положення є основоположними для більшості держав світу.

На першому етапі державного будівництва передбачалося скликання Установчих зборів, які мали узаконити остаточний текст конституції (затвердити конституційну грамоту), здійснити адміністративно-територіальний, прийняти виборчі закони та інші акти, зокрема про податки і аграрну реформу. Вибори до Установчих зборів повинні були проходити на основі загального, прямого, рівного і таємного голосування по трьох національних куріях – українській, польській та представників інших національностей [6].

Законодавчі функції у відродженій державі мав здійснювати однопалатний парламент – Народна палата, яка обиралася на чотири роки на основі загального, рівного й прямого виборчого права при таємному голосуванні.

Передбачалося створення кількох парламентських комітетів, зокрема, щодо законодавства. Загальне керівництво парламентом здійснював голова Народної палати та два його заступники, які обиралися із числа депутатів. З метою дотримання національних інтересів члени Народної палати поділялися на три національні курії: перша курія об'єднувала всіх українців, друга – поляків, третя – інші національності (євреїв, німців).

Президент республіки як глава держави й глава виконавчої влади, головнокомандувач Збройних сил мав обиратися із числа громадян української національності, що досягли 35 років. При входженні на посаду президент зобов'язувався “скласти присягу на дотримання Конституції і законів, а також на добросовісне виконання своїх обов'язків” [проект]. Положення про мінімальний вік та присягу є актуальними і у сучасній Україні. Президент не міг бути одночасно членом Народної палати. Вибори президента планувалися проводити одночасно з виборами в Народну палату [5, с. 51].

Головним виконавчо-управлінським органом відновленої держави визначено Державну раду (шість членів), яку призначав президент з урахуванням національного нормативного співвідношення (чотири українці й по одному поляку та єврею). Указаних осіб мали рекомендувати експерти національних курій Народної палати. Державній раді підпорядковувалися міністерства – внутрішніх справ, фінансів, релігії та освіти, сільського й лісового господарств, торгівлі та промислу, сполучень.

Планувалося реорганізувати й судову систему, яка включала як окремі інституції суди, Державний судовий трибунал, Голову Державної юстиції. Суддів мав призначати Президент Галицької республіки або Голова Державної юстиції, який заступав його, до того ж “остаточно і на все життя”. Декларував С.Дністрянський і принцип незалежності суддів («§118. Судді самостійні і незалежні») [2].

В основі конституційного інституту організації та діяльності органів судової влади пропонувалося покласти наступні принципи: рівність всіх громадян перед законом, недопустимість виключного правосуддя для окремих категорій (привілейованих); опосередкована участь народу (як джерела державної влади) у здійсненні правосуддя; правосуддя відділено від державного управління; самостійність і незалежність суддів; неможливість свавільного усунення суддів з посади; відповідальність суддів за недобросовісне виконання своїх службових обов'язків.

Однак, чи не найоригінальнішим в конституційному проекті Станіслава Дністрянського, є віднесення до повноважень Державного Судового Трибуналу права перевіряти закони на предмет їхньої відповідності Конституції Республіки (на конституційність), а також пряма можливість відмінити не конституційні закони [4]. Це положення є важливим повноваженням Конституційного Суду України на сучасному етапі.

Визначною рисою проекту є законодавче забезпечення реалізації права народного волевиявлення та широке застосування принципів безпосередньої демократії: референдумів, зборів, всенародних опитувань; надання права законодавчої ініціативи, права критики діючого законодавства й діяльності органів державної влади окремим професійним організаціям і широким верствам населення. Безпосередня демократія реалізовувалася через загальні або локальні народні збори (референдуми). Дорадчим органом мали бути нар.

Комори – виборні організації, які могли вимагати від державної влади врахування їхніх рішень. Саме ці демократичні принципи в сучасному світі прогнуть реалізувати більшість держав.

Формою правління визнавалась президентська республіка. Саме республіканська форма правління є переважаючою формою правління у світі. Проте варто зазначити, що саме президентська республіка не є доцільною формою державного правління для України на сучасному етапі, адже можлива одноосібна узурпація влади президентом. Саме тому форма правління в нашій державі є змішаною республікою (парламентсько-президентська) з наявним механізмом стримування і противаг влади.

С. Дністрянський піднімає у своїх праці проблематичні питання такі, як питання національних меншин та місцевого самоврядування.

Місьцеве самоврядування постало одним із провідних інститутів демократичного конституційного ладу в проекті Конституції С. Дністрянського. Він обґрунтував його найбільш суттєві положення, сформував правову систему – округ, повіт, громада. Вперше визначив роль територіальної громади як природної асоціації громадян – сіл, міст і нормативно закріпив демократичний порядок формування органів місцевого самоврядування.

Важливе місце у проекті Конституції відведено правам людей. У проекті Конституції підкреслено, що держава визнає людину з її правами та свободами важливою соціальною цінністю. «§5. Права громадянина і людини гарантують людям свободу, рівність, державний захист і піклування».

До особистих прав і свобод громадян віднесено право на недоторканість особи й житла, свободу поселення і пересування, таємницю особистого життя, свободу совісті, свободу наукової творчості й промислу. «§6. Кожна людина вільна від природи. Рабство або кріпацтво та здійснення влади, що ґрунтуються на них, не дозволяються». «§20. Свобода совісті та віросповідання непорушна». Проект встановлював рівність усіх громадян («§25. Усі громадяни рівні перед законом. Нема жодних привілеїв щодо народження, стану, сім'ї або осіб. Чоловіки й жінки мають принципово однакові права і обов'язки») [2].

Серед політичних прав та свобод громадян визначалось право на свободу зборів, створення громадських спілок, право на подання петицій, свободу думки й слова, виборче право осіб (після 21 року). Толерувалася діяльність суспільно-політичної преси, яку можна було заборонити лише при порушенні законів. Військовозобов'язані чоловіки підлягали військовій службі. Конституція також зобов'язувала громадян дотримуватися законів держави, сплачувати обов'язкові податки, а також здобувати початкову освіту.

Порівнюючи даний проект із чинною Конституцією України, прийнятою Верховною Радою України 28 червня 1996 року, не можливо не відмітити те, що більшість положень проекту є втіленими в сучасну Конституцію України. Конституційні проекти С. Дністрянського відображали основні напрямки політично-правової української думки періоду боротьби за національну державність. Основні конституційні погляди С. Дністрянського були спрямовані на встановлення правової, суверенної, демократичної держави з пріоритетом прав та свобод людини та громадянина, відстоювання права українського народу на самовизначення у межах етнічної території, демократичного республіканського устрою. Проекти конституцій С. С. Дністрянського є важливими складовими розвитку української конституційної думки, справили

значний вплив на вітчизняний конституціоналізм і залишаються актуальними досі.

Список використаних джерел

- 1.Вакіряк В. П. Правова характеристика проекту конституції С. Дністрянського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=741%3A171213-02&catid=90%3A7-1213&Itemid=110&lang=ru.
- 2.Конституція ЗУНР С. Дністрянського 1920 р. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://constituanta.blogspot.com/2012/08/1920.html>.
- 3.Литвин М. Програма державно-політичного розвитку Західно-української народної республіки: документи й матеріали еміграційного періоду [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nikr_2014_25-26_7.
- 4.Стецюк Н. Академік С. Дністрянський і його проект конституції ЗУНР / Н. Стецюк // Український часопис конституційного права. – 2016. – С. 68-70.
- 5.Токарчук О. В. Теоретичні проблеми державного будівництва (на основі аналізу проектів конституцій С. Дністрянського та О. Ейхельмана) / О.В. Токарчук // Право. – №30. – 2015. – С. 120-125.
- 6.Усенко І.Б. Конституційні проекти галицької держави та ЗУНР // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://history.org.ua/?encycllop&termin>.

Ботвинник В.

*студентка / курсу юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к.і.н., доцент кафедри
теорії та історії держави і права Грубінко А.В.
Консультант з англійської мови: к. філол. н.,
доцент кафедри іноземних мов Рибачок С.М.*

THE COURT SYSTEM OF THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NOTHERN IRELAND

In accordance with the theory and practice of the division of powers the judiciary is an independent sphere of public authority and represents a set of powers for the administration of justice, the interpretation of the rules of law, with the corresponding control powers of courts as specially authorized bodies. Although the judiciary is called the "the third power" after the legislative and executive branches, the court systems of different countries vary due to their historical and cultural traditions.

The United Kingdom unites four historic provinces: England, Northern Ireland, Scotland and Wales. Great Britain is a country of parliamentary democracy that acts within the constitutional monarchy. The monarch is the head of state, and the prime minister appointed by the monarch is, in practice, the British political leader and acts as the head of the government of Her Majesty.

There is no constitution in the country in the form of a single written basic law. Legislative acts approved by the parliament and judicial precedents are of